

Česká lesnická společnost
člen Českého svazu vědeckotechnických společností

ve spolupráci s
Lesy České republiky, s.p.
Lesní správa Svitavy

pod odbornou záštitou
Ministerstva zemědělství ČR Praha
úsek lesního hospodářství

H Ú L

JAKO NÁSTROJ K ZABEZPEČENÍ SOULADU MEZI PRODUKČNÍMI A CELOSPOLEČENSKÝMI FUNKCEMI LESA

SBORNÍK Z CELOSTÁTNÍHO SEMINÁŘE

8. ŘÍJNA 2003

B o r š o v

*Odborný garant: Ing. Miroslav Sloup
ředitel odboru tvorby lesa Ministerstva zemědělství
Těšnov 17, 117 05 Praha 1
tel.: 221 812 368, mobil: 601 230 831, e-mail: sloup@mze.cz*

*Ing. Jaroslav Zezula
vedoucí odboru HÚL - ředitelství LČR
Lesy České republiky, s.p., Přemyslova 1106, Hradec Králové
tel.: 495 860 231, mobil: 605 224 013, e-mail: zezula@lesycr.cz*

*Organizační garanti: Ing. Miroslav Bačovský
lesní správce - Lesní správa Svitavy, Lesy České republiky, s.p.
tel.: 461 530 951, fax: 461 534 997, mobil: 605 223 161, e-mail: ls161@lesycr.cz*

*Ing. Pavel Kyzlík
tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221 082 384, fax: 222 222 155, mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@cesles.cz*

*Vydala Česká lesnická společnost
v nakladatelství a vydavatelství
Lesnická práce, s.r.o.
Kostelec nad Černými lesy*

Publikace neprošla jazykovou úpravou

© Česká lesnická společnost, 2003

ISBN 80-86386-43-0

OBSAH

Hospodářská úprava lesů u Lesů České republiky, s.p.	4
Jaroslav Zezula	
Hospodářská úprava lesů na demonstračním objektu Boršov v kontextu evropského lesního hospodářství	11
Richard Slabý	
Přístupy k rozvoji veřejných funkcí lesa a využití jeho produkčního potenciálu v DO Boršov	14
Miroslav Bačovský	
Z historie revíru Boršov a Demonstračního objektu DO HÚL	17
Bačovský Miroslav a Antonín Onuca	
Hospodářská úprava lesů z pohledu zhotovitele LHP	21
Aleš Sekanina	
Památné stromy Svitavska a smrk „Paňák“	27
Pavel Kyzlík	

HOSPODÁŘSKÁ ÚPRAVA LESŮ U LESŮ ČESKÉ REPUBLIKY, s. p.

Jaroslav Zezula

Česká republika je země bohatá na lesy. Ty tvoří asi jednu třetinu povrchu a pokrývají 26 000 km² území našeho státu. Les je hluboce zapsán v kultuře a národním dědictví naší země. V daleké minulosti les poskytoval člověku nejen obydlí, ale byl jím trvale využíván. Proto také lidé v lesích odedávna hospodařili. Často však spíše kořistnickým způsobem, který vedl již před mnoha staletími ve střední Evropě k energetickým problémům způsobených nedostatkem dřeva (první energetická krize kolem roku 1300, další přibližně kolem roku 1700). Hospodaření v lesích postupně směřovalo k uspokojování potřeb člověka tak, aby nedocházelo k výkyvům znamenajícím nedostatek, a proto již přibližně před 250 lety bylo zaměřeno na dostatečnou produkci dřeva.

Vznik a vývoj hospodářské úpravy lesa souvisí s počátky systematického obhospodařování našich lesů. Obavy vlastníků lesů z přetěžení lesních porostů a následného nedostatku dřeva jako suroviny vedly k požadavku znát dobře svůj majetek, mít přehled o jeho dřevních zásobách a těžebních možnostech. Z těchto důvodů vzniká v polovině 18. století **hospodářská úprava lesů** jako samostatná lesnická disciplína. Od této doby do dneška se obsah i formy hospodářské úpravy lesů podstatně měnily

V souvislosti se změnou politických a společenských poměrů a narovnáním vlastnických práv po roce 1990 došlo i u podniku Lesy České republiky, s.p. ke změně postavení hospodářské úpravy lesa. Základní vztahy (práva a povinnosti) mezi vlastníkem lesa, lesem a hospodářskou úpravou lesa vymezil nový zákon č.289/1995 Sb. o lesích. Nejpodstatnější změnou v tomto směru je skutečnost, že **lesní hospodářský plán se stal opět nástrojem vlastníka (správce státního majetku)**. Lesní zákon na jedné straně vymezuje vlastníkovu rámce a povinnosti, na druhé straně poskytuje vlastníkovu dostatečný prostor k naplnění jeho záměrů.

Základní myšlenkou hospodářské úpravy lesů u LČR je motivovat odborného lesního hospodáře k samostatnému uvažování a rozhodování o svěřeném lese s dlouhodobou perspektivou a současně tím působit i na zvyšování jeho odborné úrovně. Lesní hospodářský plán není pouhým návodem k hospodaření, ale je i otevřeným systémem, který vymezuje zákonné rámce, pomáhá řešit střety i nezbytný soulad zájmů a poskytuje základní informace pro řešení konkrétních problémů v rámci daného území.

O významu lesních hospodářských plánů toho již bylo napsáno poměrně hodně. Často však jen ve smyslu jejich technického či technologického řešení. Rád bych se dnes společně s Vámi znovu zamyslel nad stěžejní otázkou jejich významu pro Lesy České republiky, s.p., podnik, který obhospodařuje značnou výměru lesů ve vlastnictví státu.

Největší význam lesních hospodářských plánů spatřuji v získávání kvalitních informací o obhospodařovaném lese, které jsou vázány na konkrétní jednotky prostorového rozdělení lesa, ve kterých pracovníci lesních správ a závodů rozhodují o jednotlivých krátkodobých či dlouhodobých hospodářských opatřeních. U majetku státu, který prošel a ještě prochází dlouhodobým restitučním procesem mají nové aktuální informace o obhospodařovaných lesích o to větší význam. Nepochybně je důležitý i legislativní význam LHP, kterým je z pohledu tvorby a vzniku závazných ustanovení lesních hospodářských plánů řešena rámcová úprava hospodaření v lesích v souladu se zásadami státní lesnické politiky. Zásadní význam pak mohou mít a mají digitální data vyhotovených LHP pro operativní i koncepční a strategické rozhodování managementu podniku na všech úrovních řízení.

Vzhledem k tomu, že lesní hospodářský plán se stal, nejen ve smyslu platných legislativních norem, nástrojem vlastníka a je proto důležité, aby byl vyhotovován nejen v souladu s platnou legislativou, ale i

v souladu se strategií hospodaření a základními koncepčními materiály podniku. LHP je v tomto novém pojetí především projektem, ve kterém jsou přehledně utříděny periodicky inovované informace, umožňující kvalitní a dlouhodobé hospodaření v lesích. Je určen nejen odbornému lesnímu hospodáři, ale i všem ostatním pracovníkům podniku, kteří informace LHP při své pracovní činnosti potřebují. Při jeho tvorbě je proto nezbytná rozsáhlá spolupráce pracovníků podniku na všech organizačních úrovních a zcela zásadní je trvalá spolupráce pracovníků lesních správ a závodů v celém procesu jeho tvorby.

Pro kvalitu LHP je velmi důležitá vysoce profesionální a úplná příprava pozemkových podkladů. Na řadě lesních správ a závodů je stále ještě majetek v pohybu a často je nezbytné dořešit aktuální stav vlastnictví a spoluvlastnictví. Příprava pozemkových podkladů se zahajuje dva roky před platností nového plánu a často se jedná o kontinuální proces, který probíhá prakticky až do ukončení platnosti starého plánu, protože nový LHP je vyhotovován na stav majetku vztažený k počátku jeho platnosti.

Lesní hospodářské plány jsou vyhotovovány taxačními firmami, které mají pro tuto činnost licenci. Obchodní veřejnou soutěž, kterou se vyhotovení LHP zadává, organizuje a zajišťuje odbor hospodářské úpravy lesů ředitelství podniku, který rovněž projedná přípravu podkladů a veškeré další náležitosti s jednotlivými lesními správami a závody. Tento odbor rovněž zajišťuje uzavření smluv, vypracování zadávací dokumentace a většinu technických záležitostí souvisejících s tvorbou LHP. Metodicky pak zajišťuje prostřednictvím jednotlivých specialistů hospodářské úpravy lesů a specialistů digitálního zpracování vyhotovení LHP v souladu s platnou legislativou, smlouvou, zadávacím protokolem a koncepčními materiály podniku.

Nenahraditelnou úlohu při tvorbě LHP však mají pracovníci lesních správ a závodů, především lesní správce (ředitel závodu) a revírníci (vedoucí polesí). Jejich aktivní účast má svůj velký význam již při přípravě pozemkových podkladů, ale především aktivně spolupracují s taxační firmou na vyhotovení celého projektu. Spolurozhodují a navrhují základní rozdělovací síť a vytvářejí tak v rámci vnější prostorové úpravy dlouhodobé hranice základních jednotek rozdělení lesa. Jejich fyzická přítomnost při odborných konzultacích v lese je nezastupitelná. Při kontrolách tvorby jednotlivých LHP je zjišťována rozdílná úroveň spolupráce revírníka (vedoucího polesí) s taxátorem. Je žádoucí, aby tato spolupráce probíhala dle stanovených pravidel. Pokud funguje dobře, pak taxátor předává revírníkovi v pravidelných intervalech vyhotovenou pracovní mapu a výpis hospodářské knihy za jednotlivá zpracovaná oddělení. Revírník si tyto podklady prostuduje a vzniklé problémy, nesoulady a vlastní návrhy řeší následně s taxátorem v lese. **V této souvislosti je nutno upozornit na nutnost dosažení souladu revírníkem vykazovaných hospodářských opatření vedených v lesní hospodářské evidenci se zjištěným stavem lesa.** Naprosto nezbytné je odsouhlasit zjištěné skutečné plochy etáže a vykazovanou přirozenou obnovu lesa nebo podsadby pod porostem, vykazované a zjištěné holiny apod. Tyto plochy musejí být změřeny, posouzeny a odsouhlaseny v lese. Rád bych v této souvislosti upozornil na to, že v žádném případě nelze souhlasit s pouhým prohlížením zjištěných údajů o stavu lesa v kanceláři (někdy pouze u obrazovky počítače) a diskusí o navržených hospodářských opatřeních u stolu. O zjištěném stavu lesa a návrhu hospodaření v něm je možno jednat pouze v těch konkrétních částech lesa, kterých se projednává část LHP týká. Lesní správce či ředitel závodu jsou společně se specialistou hospodářské úpravy lesů po celou dobu přípravy a vyhotovení LHP v rolích koordinátorů projektu a pracovníků, kteří zodpovídají za vyhotovení LHP v souladu s výše uvedenými materiály a strategií hospodaření LČR.

Při využití nových lesních hospodářských plánů je kladen důraz na včasné poskytnutí výstupů, kterými jsou z pohledu využití na lesní správě (závodě) především hospodářská kniha a porostní mapa. Proto jsou již v prvním měsíci platnosti nového plánu ještě před odevzdáním finálního LHP ke schválení orgánů státní správy lesů dodány lesním správám a závodům prozatímní porostní mapa a vytištěná prozatímní hospodářská kniha v členění po revírech (polesích).

Tyto podklady slouží k základní orientaci a jsou doplněny kompletními digitálními daty, která jsou dodávána do 31.3. prvního roku platnosti LHP a slouží jako stěžejní podkladové informace pro informační systém LČR.

Lesy České republiky v současné době budují ucelený lesnický informační systém. Systém je řešen tak, aby poskytoval informace pro aktivní správu a obhospodařování lesů ve vlastnictví státu a zajišťuje:

- využití digitálních dat LHP a LHE jako páteře celého systému
- propojení všech informací o lese do jednoho systému
- zavádění a aktivní používání nových informací o lesním ekosystému, které vznikají v průběhu platnosti LHP
- nástroje na editaci nových informací
- nástroje pro dotazy a analýzy nad uloženými daty
- nástroje pro případné změny a úpravy majetku
- nástroje na integraci dat a jejich uložení do jednoho formátu a tvaru

Jedná-li se o velké lesní majetky spravované Lesy České republiky, s.p., pak je nutno hovořit o tom, že tento systém může dobře fungovat za splnění následujících předpokladů:

- data jsou vyhotovena dle existujícího informačního standardu
- data jsou uložena v jednotném formátu a tvaru v datovém skladu
- data jsou vzájemně propojena a poskytují požadované informace majetkového, investičního, lesnického, ekonomického a strategického charakteru v rámci celého informačního systému
- celý systém musí obsahovat SW nástroje, které pracují nad uloženými daty a průběžně tato data aktualizují, doplňují, dynamizují, analyzují a umožňují tvorbu jakýchkoliv dotazů

Takto vytvořený systém pak umožňuje dynamické provádění komplexních analýz o obhospodařovaném majetku a poskytuje managementu podniku na všech úrovních informace, které zajišťují kvalitu a dynamiku rozhodovacího procesu při nakládání s lesními ekosystémy v majetku státu.

Lesy České republiky budují takto ucelený informační systém s uložením dat v databázi Oracle a s vytvořením systému programového vybavení na úrovni silných, tenkých a off-line klientů. Programové vybavení je budováno modulárně a umožňuje vzájemné propojení jednotlivých dat.

V rámci budovaného informačního systému LČR mají zcela nezastupitelný význam data lesních hospodářských plánů. Jsou páteří, na kterou je navázáno obrovské množství všech informací jak o prováděných hospodářských opatřeních lesnických, tak nejrůznějších informací ekonomických, informací smluvního a obchodního charakteru, informací o komplexní struktuře LČR včetně informací o správním členění ČR a dalších.

Systém je vybudován jako otevřený a umožňuje doplňování dalších informací k zajištění strategických a koncepčních záměrů LČR.

Po ročním ověřovacím provozu byl v roce 2002 lesním správám a závodům předán velmi kvalitní nástroj pro práci s digitálními daty lesních hospodářských plánů. Program se jmenuje MODUL LHP a je standardně používán všemi LS a LZ v rámci programového vybavení LES informačního systému LČR. Celý program prošel výraznými úpravami, které jej sjednocují se standardní obsluhou programové skupiny LES (na lesních závodech LVM) a zjednodušují a zpříjemňují jeho používání. Program obsahuje velké množství precizních a uživatelsky velmi příjemných nástrojů a úloh. Má kvalitní dotazovací a analytické nástroje a je propojen s kompletními aktuálními daty výroby a projektů všech lesnických činností.

Program propojuje data LHP, LHE, výroby a projektů lesnických činností

The screenshot displays the 'Modul LHP - prohlížení a práce s daty LHP a LHE' application. The main window shows data for 'LHC ŠTERNBERK' with a table of forest plots (PSK) and several control panels.

Kód LHC	Název LHC	Platnost od	Platnost do	Těžba LHP	Výchova LHP
1150	ŠTERNBERK	1.1.2000	31.12.2009	1227000	4302,6
1177	POMORAVÍ	1.1.2000	31.12.2009	233700	549,18
9125	Kniha přírůstků pro LS Šternberk				

PSK (12)	ha	SLT	LT	SÚJ	Horníba	Et.	PS ha	CHS	HS	Věk	Z.	Dř.	%	ha	TI	Výš.	AVB	m3/ha	m3	
03a	1,28	50	501	1		11	0,76	57	571	107	7	SM	100	0,76	40	30	30	438	333	
03b	0,11	55	551	1																
04	1,3	50	501	1																
05	2,7	50	501	1																
08	3,47	55	551	1																
11	0,76	50	501	1																

Rok	Měsíc	iHol	Výkon	Podv	DT	Dř.	ha	Množ
2001	6	0	112	14	4	KL	0,00	0,30
2001	6	0	112	14	4	JD	0,00	0,83
2001	6	0	112	14	4	SM	0,00	1,40
2001	6	0	112	14	4	SM	0,00	39,29
2001	6	0	112	14	4	SM	0,15	42,45

Rok	Měs	C dokl	Rád	DP	Výkon	Podv	Plocha	Množ	KódSM	Kč-práce	Kč-saz	
2002	4	4	3	0	0	16	211	0,02	0,08	83250	454	343
2002	4	4	2	0	0	16	211	0,02	0,18	50250	1022	1188
2002	4	4	1	0	0	16	211	0,11	0,44	1260	2497	1962
2002	6	9	14	0	0	23	112	0,02	0,18	0	145	0

Proj rok	Mě	C dokl	Rád	DP	Výkon	Podv	Plocha	Množ	KódSM	Kč-práce	Kč-saz
2002	0	67	2	101	A	11	0	11	611	0,05	0
2002	0	4	1	101	A	11	0	16	211	0	0
2002	0	4	1	101	A	11	0	16	211	0	0
2002	0	4	1	101	A	11	0	16	211	0,15	0,7
2002	0	58	9	101	A	11	0	23	111	0,02	0,18
2002	0	58	10	101	A	11	0	23	121	0,13	0,62
2002	0	58	9	101	A	11	0	23	111	0,15	0,7

Data LHE mají vytvořenu strukturu, ve které jsou automaticky načítána z pořízených dat výroby. Nastavené úrovně jednotlivých kontrol znemožňují pořízení chybných dat již při tvorbě prvotního dokladu. Program provádí samočinnou sumarizaci dat LHE podle zadaného období pro různé organizační úrovně (revír, LHC, lesní správa, závod, atd.).

Modul LHP obsahuje celou řadu uživatelsky příjemných nástrojů, které umožňují průběžnou aktualizaci všech dat při vydávání majetků jiným vlastníkům, umožňují zařazování nově vzniklých pozemků určených k plnění funkce lesa do samostatné knihy přírůstků, umožňují doplnění chybějících údajů

Program je propojen s úplnou evidencí dat výroby a ročních prováděcích projektů.

V současné době je vyřešeno funkční propojení alfanumerických a grafických dat LHP jako nástroj, který umožňuje nejen prohlížení všech pořízených druhů lesnických map, ale bude mít editační funkce, umožňuje výběr a grafickou prezentaci dotazů, bude umožňovat vytváření nových vrstev informací o lese nad stávajícími statickými daty LHP a umožní velmi pružnou dynamizaci těchto dat. Doplněním o další nové grafické a alfanumerické informace nad daty LHP se výrazně zvýší jejich aktuální informační úroveň a jejich kvalita v čase i prostoru.

Program obsahuje knihu přírůstků a knihu úbytků obhospodařovaného majetku

Modul LHP - prohlížení a práce s daty LHP a LHE

Menu: Tabulky, Roztaxyce, Úpravy dat, Dotazy, Sumy LHC, LHE, LES, Sestavy, Tisk, Výměna dat, Servis, Okno, Nápověda

Kód LHC	Název LHC	Platnost od	Platnost do	Těžba LHP	Výchova LHP
1150	ŠTERNBERK	1.1.2000	31.12.2009	1227000	4302,6
1177	POMORAVÍ	1.1.2000	31.12.2009	233700	549,18
9129	Kniha přírůstků pro LS Šternberk				

LHC Kniha přírůstků pro LS Šternberk

LS: 129 LHC: 9129 Rev: 1 ODD: 101 1,5 DIL: A 1,5 LHE: SUM LHE

PO: PLO Kat: 10 Pozn:

PSK (1)	ha	SLT	LT	SÚJ	Honība	Et.	PS ha	CHS	HS	Věk	Z.	Df.	%	ha	TL	Výř.	AVB	m3/ha	m3
00a	1,5	4S		2		00a	1,5	4S	4S1	0	10								

PSK: BZL JP DP LHC DIL PSK ETA DRE 0

Projekt: Výroba Zvěř Imise NP GZdoje

Kniha úbytků : Šternberk ČJ: 2001/1/46311

LHC: 1150 129 11 ODD: 160 79,56 DIL: A 22,34 46311 LHE:

PO: 0 PLO: 31 Kat: 10 Pozn: Porost na středním svahu S expozice rozložerý resitucemi,úznovčký,skup.smiřerý.

PSK	ha	SLT	LT	SÚJ	Honība	Et.	PS ha	CHS	HS	Věk	Z.	Df.	%	ha	TL	Výř.	AVB	m3/ha	m3
00	0,22	3S	3S2	5		00	0,22	4S	4S1	0	10								
01a	0,36	3K	3K9	5															
01b	0,21	4S	4S1	5															
01c	0,02	3K	3K3	5															
01d	0,05	3K	3K3	5															
01e	0,02	3K	3K3	5															
01f	0,03	3K	3K3	5															

PSK: BZL JP DP LHC DIL PSK ETA DRE 0

Projekt: Zvěř Imise Výroba Holný NP GZdoje

Detail	Rok	Měsíc	Hol	Věk	Podv	DT	Df.	Množ	ha
	2000	5	0	16	11	0	JD	0,33	0,17
	2001	12	0	13	11	0		0	0,05

C:\Program Files\PD\SV\ProPla\ProPla.MDB zezula LHE : 12/2001 1.4.0

Program pro práci s daty LHP propojením alfanumerických a grafických dat a širokou nabídkou uživatelsky příjemných a pohodlných nástrojů výrazně zvýší kvalitu rozhodovacího procesu na všech organizačních úrovních podniku.

Aktivní propojení alfanumerických a grafických dat LHP v Modulu LHP

The screenshot displays the 'modulLHP - prohlížení a práce s daty LHP a LHE (G)' application. The top menu bar includes 'Menu', 'Číselník', 'Roztvarce', 'Úpravy dat', 'Dotazy', 'Tisk LHE', 'Výměna dat', 'Servis', 'Mapa', 'Okno', and 'Nápověda'. Below the menu is a toolbar with various icons.

The main window is divided into several sections:

- Table 1: LHC Data**

Kód LHC	Název LHC	Platnost od	Platnost do	Těžba LHP	Výchova LHP
1150	Šternberk	1.1.2000	31.12.2009	1227000	4302,6
1177	Pomoraví	1.1.2000	31.12.2009	233700	549,18
9129	Kniha přírůstků pro LS Šternberk				
- Table 2: LHC Parameters**

PO	D	PL0	Kat	POzn	Dílce na prudkém svahu V expozice. V část na rovině. V různých fázích vývoje. Porost. skupiny 12 a 14 uznané ke sklizni osiva fenotypové kategorie A pro SM.														
PSK (12)	ha	SLT	LT	SÚJ	Honitba	Et.	PS ha	CHS	HS	Věk	Z	Dř.	%	ha	TL	Výš. AVB	m3/ha	m3	
00	1,08	3A	3A1	1	974104														
02a	0,91	3A	3A1	1	974104														
02b	2,28	3A	3A1	1	974104														
03	0,94	3A	3A1	1	974104														
04a	3,35	3A	3A1	1	974104														
04b	1,37	2L	2L2	1	974104														
06	1,76	7I	7I2	1	974104														
- Mapa pro (1150) Šternberk, (1177) Pomoraví**: A colorful map showing land parcels with various colors (red, green, yellow, blue) and alphanumeric labels (e.g., 310, 311, 313, 314, 411, 412, 414). The map includes a legend on the right with categories like 'Obrysová', 'Porostní', 'Hosp. opatření', 'Dopravní', 'Pozemková', 'SPLT', 'Jiná mapa', and 'Legenda'. Navigation controls and a scale of 1:10,000 are also visible.

V programovém vybavení LES je postupně připravováno další propojení s moduly pro zjišťování škod na lese, moduly pro genové zdroje a další.

Základní představa a motivace při tvorbě a úpravách programů pro práci s daty LHP je ta, že tyto programy výrazně zkvalitní rozhodování managementu na všech úrovních řízení a zároveň usnadní práci všem dalším pracovníkům, kteří tato data ke své práci potřebují a využívají.

Naprostu mylná by ovšem byla představa lesního správce či revírníka, který místo práce v lese bude sedět celé dny u počítače. Taková práce s programem by byla zcela určitě kontraproduktivní a nesmyslná. Základním smyslem práce s programem je rychlá orientace, snadná obsluha a rychlé zjištění požadovaných informací či poskytnutí vybraných tištěných výstupů (map, částí hospodářské knihy, výsledků dotazů, vydaných majetků atd.). Pracovištěm zaměstnanců našeho podniku je především les a dobrý program pro práci s daty LHP musí umožnit například revírníkovi pracovat v lese co nejkvalitněji a co nejnákladněji. A to je obecně smyslem využití digitálních dat LHP na lesních správách a závodech.

Podnik má samozřejmě i další výkonný analytický nástroj pro práci s daty LHP a LHE. Tím je silný klient a správce všech dat LHP a LHE uložených v datovém skladu informačního systému LČR. Tímto nástrojem je z hlediska správy, řízení a kompletních analýz dat LHP a LHE vybaven odbor hospodářské úpravy lesů. Silný klient pro práci s daty LHP a LHE se jmenuje LESAN (LESnický Analytický Nástroj) a má celou řadu dalších funkcí. Je současně řídicím číslníkem organizační struktury LČR, udržuje kompletní historii a umožňuje prohlížení, tisky a aktualizaci v čase v členění dle vybraných úrovní organizační struktury podniku (OI, LS, LZ, LHC, revíry, polesí), smluvních územních jednotek a honitěb. Rovněž umožňuje analýzy dat LHP, LHE a organizační struktury LČR z pohledu správního členění ČR.

Nástroj je určen i pro tvorbu metadat pro vybrané organizační úrovně LČR a správní členění ČR. Řídí a zajišťuje vedení dat lesní hospodářské evidence. Provádí úpravy a doplnění dat LHP, veškeré importy a exporty dat jak pro organizační jednotky LČR, tak pro externí subjekty.

Z analytického pohledu se jedná o komplexní nástroj, který propojuje data LHP a LHE s kompletními daty výroby a projektů všech organizačních jednotek LČR.

V současné době je tento nástroj rozšiřován o doplnění grafických dat a bude umožňovat kompletní analýzy alfanumerických dat v propojení s daty grafickými.

Rád tedy konstatuji, že význam a využití dat lesních hospodářských plánů mají na všech organizačních úrovních našeho podniku výrazně se zvyšující tendenci. Bez dobrých plánů a kvalitních dat LHP by současný systém informací o lese – základním předmětu činnosti a zájmu našeho podniku nikdy nemohl být vybudován.

Pomocí WEB technologie je v současné době řešena otázka zpřístupnění a propojení grafických a alfanumerických dat lesnického informačního systému pomocí intranetu a internetu.

Hospodaření v lesích státu by mělo zajistit optimální rovnováhu mezi plněním všech očekávaných funkcí lesa. Takové hospodaření je deklarováno v § 1 zákona o lesích č. 289/1995 Sb. jako trvale udržitelné hospodaření v lesích.

Základní strategií hospodaření Lesů České republiky, s.p. je proto trvale udržitelné obhospodařování lesů s cílem vytvoření stabilního, kvalitního, druhově, prostorově a věkově diferencovaného lesa.

Uplatnění principu trvale udržitelného hospodaření znamená využívání lesů takovým způsobem a v takovém rozsahu, že jejich stabilita, biodiverzita, produkční schopnost, regenerační kapacita, vitalita a schopnost plnit veškeré užitečné funkce lesa zůstanou trvale zabezpečeny.

Současně pak to i znamená zachování lesa jako trvale obnovitelného přírodního zdroje ve prospěch příštích generací.

Dřevo by se mohlo stát jednou z nejvýznamnějších surovin budoucnosti. Jde o to, aby obrovský potenciál této obnovitelné suroviny byl obhospodařován takovým způsobem, aby les kromě produkce dříví plnil současně i všechny ostatní stejně důležité funkce.

Na závěr mi dovoluje vyjádřit přesvědčení, že les promyšleně a dobře lesnický obhospodařovaný trvale udržitelným způsobem (přírodě blízkým způsobem) umožňuje nejen vyrovnanou existenci velkého množství rostlinných a živočišných druhů, které nalézají jen velmi obtížně odpovídající životní podmínky mimo les, ale plní zároveň všechny ostatní pro člověka důležité funkce. Na příkladu demonstračního objektu Boršov si pak můžeme i v historicky dostatečně dlouhé době ukázat, že zdejší lesy díky dobrým lesním hospodářům nabízejí občanům nejen produkci kvalitního dřeva, ale i příjemný pobyt, estetické zážitky, cenné přírodní hodnoty, jsou bohaté na ptačí populace a přes veškerou nepřízeň, kterou pro ně znamenala průmyslová důlní činnost zůstaly stabilní a kvalitní.

Lesy, v nichž vládne lesnický cit a um tedy mohou být velmi cenné ekologicky, ale současně také i ekonomicky.

Výsledkem promyšleného lesnického hospodaření by měly být druhově pestré, prostorově a věkově diferencované lesy, které budou trvale plnit veškeré člověku i přírodě prospěšné funkce.

Kontakt:

Ing. Jaroslav Zezula

vedoucí odboru hospodářské úpravy lesů

Lesy České republiky, s.p.

Přemyslova, Hradec Králové

e-mail: zezula@lesycr.cz

HOSPODÁŘSKÁ ÚPRAVA LESŮ NA DEMONSTRAČNÍM OBJEKTU BORŠOV V KONTEXTU EVROPSKÉHO LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Richard Slabý

Současný vývoj na evropském kontinentu je charakterizován mimo jiné i rozšířením počtu zemí směřujících k demokratickému zřízení. Mezi tyto země náleží i Česká republika. Hnací silou rozvoje v oblasti politické, sociální, ekonomické a ekologické je Evropská unie. Prioritou v jejich dokumentech je i ochrana přírody a krajiny. Růst životní úrovně obyvatel EU klade nové požadavky na lesní hospodářství např. na rekreační funkce lesa. Evropské země podepsaly doporučení konference v Rio de Janeiru (1992), kde byl deklarován i požadavek na změnu v obhospodařování lesů. Na evropské úrovni byl tento požadavek rozpracován na ministerské konferenci o ochraně lesů v Evropě konané v Helsinkách (1993) a v Lisabonu (1998) a letos ve Vídni. Byl vytvořen základ, aby jednotlivé evropské země začaly v rámci připravovaných národních lesnických programů a státní lesnické politiky uplatňovat určité společné zásady lesnické politiky.

Z faktorů, které působí na evropské až globální úrovni, se odvíjejí priority a obsah evropské lesnické politiky:

- klimatická změna a pokles vitality lesa (oteplování, narůstání CO₂ v ovzduší)
- požadavky na trvale udržitelný rozvoj, protože ze všech segmentů krajiny plní les nejlépe požadavky společnosti na kvalitní životní prostředí
- globalizace evropského a světového trhu
- mezinárodní politické dohody v záležitostech životního prostředí

To vše vyžaduje nové přístupy k lesnímu hospodaření i postupné ověřování nových metod hospodářské úpravy lesů, které mají vést:

- k obnovení nebo zvýšení ekologické stability lesa
- k péči o zvýšení biodiversity lesních ekosystémů
- k víceúčelovému polyfunkčnímu systému hospodaření

V České republice, stejně tak jako v okolních evropských zemích se postupně zvyšuje podíl lesních porostů s bohatou strukturou. Vznikají vertikálně složitější porosty s významnou složkou spodního patra (nálety, nárosty, podrosty) pod mateřským porostem. Vzácnější jsou porosty s dobře vytvořeným středním porostním patrem. Je podporována biologická rozrůzněnost lesních porostů, postupně narůstá zastoupení listnáčů a jedle. Uplatněním výběrových principů pro obhospodařování takových porostů dochází k věkovému tloušťkovému, výškovému i druhovému rozrůznění jejich struktury. Věk, respektive obmýtlí takto strukturovaných porostů přestane být určujícím prvkem při jejich hospodářské úpravě. Důležitými taxačními prvky se stává přesně zjištěná zásoba a periodický běžný přírůst.

Podíl výrazně strukturovaných lesů je v České republice prozatím ještě málo významný a pohybuje se pravděpodobně do 5% výměry lesů. Přesto je třeba akceptovat snahy o odzkoušení nové metody hospodářské úpravy lesa pro tento typ lesů. Vhodnými objekty jsou v ČR národní parky menší rozlohy,

kde lze uplatnit a do budoucna vyhodnotit i specifické požadavky orgánů ochrany přírody na tvorbu lesního hospodářského plánu.

Výrazná většina našich lesů vzniklých pasečným způsobem vykazuje taxační charakteristiky stejnověkových lesů – věk, zakmenění a pod. Pro hospodářskou úpravu těchto lesů se dlouhodobě používá osvědčená metoda věkových tříd založená na teorii normálního lesa pasečného (podrostního).

Proto v našich lesích, zakládaných a dlouhodobě obhospodařovaných na principu věkových tříd, v převážné většině málo strukturovaných, budou nové metody HÚL nacházet jen pozvolna významnější uplatnění. V některých evropských zemích jsou nové metody HÚL, založené např. na principu opakované provozní inventarizace, již delší dobu prakticky využívány a podle takto vyhotovených LHP se v širším měřítku hospodaří.

V souladu s novými požadavky evropské i naší lesnické politiky je iniciativa LČR, s. p. , která vyústila v založení demonstračního objektu „Boršov“, kde je demonstrována hospodářská úprava lesa v podmínkách souběhu produkčních a veřejných funkcí lesa. Jedná se o první demonstrační objekt v ČR, který se speciálně věnuje hospodářské úpravě lesa. Dalším důvodem založení je dle autorů projektu možnost dlouhodobého posouzení vlivu hospodářské úpravy lesů a lesnického hospodaření na stav lesního ekosystému ve více než stopadesátiletém historickém vývoji.

První zařízení lesů na tomto objektu se totiž datuje již do roku 1842. Zachovaných 6 LHP z let 1903, 1953, 1969, 1979, 1989 a nový z roku 1999 umožňuje sledovat dynamiku vývoje lesních porostů, vliv názorů lesníků minulých generací, zastoupení dřevin, změny v zásobách, bonitách, zdravotním stavu apod.

Tento les byl více než 300 let v majetku rodu Liechtensteinů. Liechtensteinové měli samostatnou pořizovací službu, jejíž kompetence se vztahovala na veškeré lesy majitele **(133 000 ha lesa) a jeho příbuzných (asi 22 000 ha). Z toho asi 120 000 ha leželo v českých zemích, zejména na Moravě.**

Samostatná taxace tu vznikla v polovině 19. století. Liechtensteinská taxace pracovala podle poměrně přesných instrukcí, z nichž nejstarší byla vydána již v roce 1802 a obsahovala předpisy pro zaměření a rozdělení lesa i pro výpočet etátu. Další instrukce je z roku 1838. V roce 1848 vypracoval lesmistr GRABNER velmi podrobnou instrukci pro pořizování stařovou metodou. Roku 1877 byla vydána zaměřovací instrukce a po roce 1895 se pořizovalo metodou porostního hospodářství dle lesního rady WIEHLA, jehož zařízení mělo velmi dobrou úroveň. Taxační kancelář zanikla v roce 1946.

Principům evropské lesnické politiky plně odpovídá důraz na řešení souběhu funkcí veřejně prospěšných s funkcí dřevoprodukční. Na části demonstračního objektu je překryv kategorie lesa ochranného na nepříznivých stanovištích – prudké svahy a kategorie lesa zvláštního určení – lesy v přírodních rezervacích a lesy v genové základně. Diferenciace způsobů hospodaření je řešena tvorbou samostatných hosp. souborů a rámcových směrnic hospodaření.

Hospodářské záměry správce lesů jsou uvedeny v brožurě „Demonstrační objekt Boršov“ a ve zkráceném LHP v členění pro les hospodářský a les ochranný v překryvu s kategorií lesa zvláštního určení. Pozitivní je snaha o zachování genofondu kvalitních bukových porostů vyhlášením genové základny. Zdejší buky jsou zde díky osvícenosti našich předků, kteří zdejší lokalitu „uchránili“ krátkozrakému trendu, který vedl k celospolečenskému nahrazení smíšených porostů smrkovými monokulturami. Prodloužení obmýti na 150 let s obnovní dobou 50 let bude třeba v budoucnu hodnotit i s ohledem na vývoj zdravotního stavu bukových porostů. Délku obnovní doby bude nutno přizpůsobit rychlosti přirozené obnovy. Snahou lesního hospodáře bude zvýšení podílu zastoupení jedle bělokoré, které v minulosti dosahovalo až 20% a dalších cenných listnáčů. Dosáhnout by se mělo složitější, víceetážové struktury lesních porostů.

Tento způsob hospodaření by měl naplňovat i požadavky orgánů ochrany přírody v přírodní rezervaci „Rohová“ a vytvářet podmínky pro příjemné pocity návštěvníků lesa.

Na zdejším DO Boršov lze dokumentovat možnou cestu symbiózy moderního lesního hospodářství a ochrany přírody. Tyto dvě činnosti byly a jsou často dávány do protikladu, ale zde je důkaz, že tomu tak být nemusí. Navíc jde o lokalitu silně využívanou i myslivecky. Shodou okolností nejde jen o

území, na kterém se dochovala časová řada LHP, ale i o modelové území, na kterém lze dokumentovat soulad všech potřeb, které dnes „Evropan“ na les klade. Jde zejména o plnění veškerých environmentálních funkcí, za současné profitability území. Tyto skutečnosti jsou i předpokladem pro to, aby DO Boršov byl využíván i při výchově mladých, ale i těch dříve narozených odborníků v oblasti LH a ekologie.

LČR patří dík, že zdejší objekt zřídily. ÚHÚL nabízí při rozvoji a dalším budování zdejšího objektu všestrannou odbornou a technickou pomoc. V podobných demonstračních objektech vidíme poslání státního podniku Lesy České republiky.

Kontakt:

Ing. Richard Slabý
ředitel ÚHÚL
Brandýs nad Labem

PŘÍSTUPY K ROZVOJI VEŘEJNÝCH FUNKCÍ LESA A VYUŽITÍ JEHO PRODUKČNÍHO POTENCIÁLU

Miroslav Bačovský

Základní údaje o LS Svitavy

Lesní správa Svitavy tvoří jeden LHC Svitavy na katastrální výměře 81 300 ha a výměře lesa 27 650 ha, což představuje lesnatost 34%.

Z celkové rozlohy lesů je 18 500 ha státních (67%), které obhospodařují LČR. Zbývající majetky jsou obcí (17%) a soukromých vlastníků (16%). Průměrná zásoba činí 292 m³/ha a roční těžba 120 000 m³. To znamená 6,5 m³ na 1 ha porostní plochy, přičemž roční celkový běžný přírůst činí 7,7 m³/ha.

Území LS Svitavy je geograficky rozděleno Hřebečským hřbetem, který současně tvoří bývalou zemskou hranici mezi Čechami a Moravou na dvě odlišné části. Západní část charakteru zvlněných plošin s převahou smrku zaujímá Svitavská plošina a severovýchodní výběžky Českomoravské vrchoviny. Východní a jižní část je terénně i druhově pestřejší a tvoří ji západní výběžky Malé Hané a Českomoravské mezihorí.

Na LHC Svitavy je velmi pestré zastoupení porostních a stanovištních typů. Značná část lesů je nositelem významných mimoprodukčních funkcí. Tyto skutečnosti byly nejdůležitějšími vstupními faktory pro obnovu LHP v současných legislativních mantinelech, který platí od 1.1.1999.

Právě v průběhu prací na obnově LHP v roce 1998 se zrodil záměr založit Demonstrační objekt HÚL Boršov. Proč zrovna Boršov?

Charakteristika DO Boršov

Důvody pro výběr části revíru Boršov za DO byly:

Lesy Hřebečského hřbetu v sobě kumulují vysoký produkční potenciál a současně jsou nositeli řady významných mimoprodukčních funkcí.

Zdejší lesy mely štěstí na dobré hospodáře, což se odrazilo jak ve stavu lesů, tak na účtě lesnického provozu k dílům HÚL. Díky tomu se zachovaly historické elaboráty, zejména mapové. Pokud nebyly uchovány přímo zde v sídle bývalého polesí Boršov, podařilo se je úsilím několika pracovníků lesní správy Svitavy, zejména p. Onucy dohledat a získat ze Zemského archivu v Brně. Dnes lze konstatovat, že zde máme v podstatě všechna díla HÚL od prvního dochovaného zařízení v r. 1842.

Právě před 100 lety v roce 1903 zpracovala taxační kancelář v Olomouci pod vedením proslulého J. Wiehla pro zdejší lesní majetek Liechtensteinů první zařízení porostní metodou, včetně nového zaměření a rozdělení lesa a nových map (hospodářské, porostní, přehledová, reliéfní a geologická).

Na tehdejší dobu velmi podrobné taxační údaje o porostech a dodnes zachovaná kostra rozdělení lesa umožnily, s využitím všech následných obnov LHP získat kontinuální údaje pro vyhodnocení vývoje porostů za celých 100 let, tedy za dobu průměrného obmýtí.

Z dochovaných přehledů o těžbách za revír Boršov bývalého Liechtensteinského panství vyplývá, že průměrná roční těžba na rozloze revíru 1 147 ha činila v letech 1876 až 1943 7,4 plm/ha porostní plochy, aniž by les byl drancován, neboť současně narůstal podíl rozlohy V. věkové třídy. Těžební předpis z roku 1903 činil 5,53 m³/ha porostní plochy. Ceněna byla i tehdejší druhová skladba – SM 59%, JD 25%, BK 13%, BO 3%, v příměsích MD, KL, OL. Právě příznivé věkové a druhové skladbě byl

přičítán hlavní důvod odolnosti boršovských lesů před působením klimatických vlivů a hmyzích škůdců. Zato již na přelomu 19. a 20. století byly citelné škody antropickou činností, především v důsledku dolování uhlí a později šamotové hlíny po celé délce Hřebečského hřbetu. Historický průzkum uvádí, jak tehdejší lesní personál proti dolování, způsobující kouřové škody, sesuvy a podmáčení půdy vytékajícími důlními vodami, dlouhodobě leč marně vystupoval. V r. 1914 byla postižená část porostů vyjmuta z normálního hospodaření. Kouřové škody způsobovali ústup jedle.

Nárůst mimoprodukčních hledisek ve způsobech obhospodařování lesa pokračoval v poválečných zařízeních, kdy při ponechání obmýtí 100 let byly porosty na strmých svazích Hřebečského hřbetu zařazeny do účelových lesů. V devadesátých letech již pod garancí LČR byla významná část kvalitních bukových porostů zařazena do genové základny. Hodnotné porosty se zachovanými zbytky původní přirozené skladby se rovněž staly středem zájmu orgánu ochrany přírody a od r. 1998 jsou součástí vyhlášené PR Rohová.

Shora uvedené skutečnosti byly ve svém souhrnu důvodem založení DO Boršov a předmětem šetření optimálních přístupů k zařízení lesa v podmínkách souběhu či kumulace významných produkčních a celospolečenských funkcí lesa.

Přístupy k rozvoji celospolečenských funkcí lesa a využití produkčního potenciálu v obnově LHP 1999 – 2008

Jak jsou shora stanovené požadavky zakomponovány do LHP na období 1999 - 2008? Základní údaje o současném zastoupení dřevin udává tabulka č. 1.

Dřevina	bonita	zásoba		plocha	
		m ³ b.k.	%	ha	%
	1	2	3	4	5
Smrk ztepilý	30,68	9 918	46,16	18,43	41,33
Jedle bělokorá	28,19	1 041	4,85	1,89	4,24
Borovice lesní	29,17	429	2,00	1,06	2,38
Modřín evropský	33,51	895	4,17	1,80	4,04
Buk lesní	30,53	9 019	41,98	20,80	46,65
Javor mléč	32,00	137	0,64	0,26	0,59
Jasan ztepilý	28,00	46	0,21	0,13	0,29
Bříza bradavičnatá	21,24			0,21	0,47
Celkem		21 485	100,00	44,59	100,00
Holin (ha)		0,00			

Průměrná zásoba činí 482 m³/ha.

Prvním úkolem bylo shromáždění aktuálních celospolečenských požadavků na akceptování mimoprodukčních cílů při obhospodařování lesa.

Prudké východní svahy Hřebečského hřbetu byly zařazeny do ochranných lesů-subkategorie 21a – lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích z důvodů půdoochranné funkce četných stanovišť ohrožených sesuvy půdy a poddolovaných území.

Významná část porostů v DO Boršov plní funkce zvláštního určení

- lesy zařazené v roce 1994 do genové základny BK
- lesy, které jsou součástí Přírodní rezervace Rohová, vyhlášené v roce 1998

Funkce ochranné a zvláštního určení jsou zde v překryvu, takže kategorizace je následující:

kat.	21 a	-	13,14 ha	-	29,47% (překryv)
	10	-	31,45 ha	-	70,53%

Zařídít les akceptující všechny uvedené mimoprodukční funkce a současně maximálně využít dobré dispozice produkční nebylo jednoduché.

Zvláště ochrana přírody přišla na počátku s požadavky, které (ostatně jako v řadě jiných oblastí ČR) byly hodně vzdálené představám LČR i zpracovatele LHP o optimálních způsobech hospodaření, které by konsensuálně a dlouhodobě vyhovovalo všem požadovaným funkcím lesa.

I zde zaznívaly požadavky na bezzásahové zóny na významné části.

Trpělivými argumenty podloženými vzájemnými konzultacemi a v neposlední řadě citlivým postupem zpracovatele LHP (LHProjekt Brno) se do schválení LHP podařilo představy o hospodaření v podmínkách kumulace produkčních a ekologických funkcí sblížit, takže dnes můžeme konstatovat, že za dobu platnosti nedošlo k jediné vážnější kolizi se správními orgány.

V tabulce č. 2 je uveden přehled hospodářských souborů DO Boršov

Kat.	HS	Plocha		Obmýtí	Obnovní doba	Zásoba	Těžba obnovní		Těžba výchovná		Mýtní porosty	
		ha	%				umístěná	z těž.%	umístěná	z těž.%	plocha	zásoba
10	431	7,98	17,90	110	40	4 084	0	2 736	0	0	7,98	4 084
10	456	9,59	21,51	130	40	3 970	477	1 151	0	0	7,90	3 970
10	571	1,31	2,94	100	40	806	0	806	0	0	1,31	806
10	4511	6,70	15,03	100	40	2 892	991	1 157	0	0	5,46	2 892
10	4512	5,87	13,16	110	40	2 890	0	2 890	0	0	5,88	2 890
21	10	13,14	29,47	150	50	4 843	219	0	166	181	0,00	0
Celkem		44,59	100,01			19 485	1 687	8 740	166	181	28,53	14 642

Z přehledu HS je zřejmá podpora deklarovaných cílů vyhlášené PR Rohová přesunem obmýtí na 150 let se začátkem obnovy ve 120 letech. Uvážíme-li, že i v genových základnách je zájem na prodloužení obnovní doby s využitím přirozené obnovy, není přijatý kompromis nikterak vzdálen od původního zadání LČR jako vlastníka.

Stejně tak je společným zájmem zvýšit zastoupení JDb. To je také jediná dřevina, která je v zájmu rychlého a účinného efektu obnovována uměle s mechanickou ochranou.

Nepodařilo se zcela vyvrátit dle našeho přesvědčení nepodložený požadavek, deklarovaný v plánu péče PR na postupné úplné „vytlačení“ MD a zejména SM.

V porostech DO náležejících do kategorie lesa hospodářského jsou v zásadě obnovní postupy obdobné ovšem s nižším obmýtím a kratší obnovní I zde ale má prioritu zájem na podrobném hospodářství s cíleným využitím přirozené obnovy, pro kterou vykazují porosty jak s převahou SM nebo BK dobré předpoklady. Ve většině případů lze tohoto cíle dosáhnout dvoufázovými okrajovými sečemi vhodně umístěnými z hlediska ochrany proti bořivým větrům. Pro vnos JD se kromě doplňování uvolňovaných nárostů okrajovými sečemi předpokládá skupinová obnova clonnými sečemi (kotlíky) zevnitř porostu.

Ani ve výchově mlazín, převážně z nárostů, nepočítáme s razantním šablonovitým přístupem. Důraz bude kladen na postupnou úpravu druhové skladby směrem k cílovému zastoupení při současné snaze o postupné vytváření horizontální i vertikální strukturovitosti.

V listnatých mlazínách (zejména BK) přirozeného původu se neobejdeme, podle hustoty a tvarové kvality nárostu, bez včasného odstranění netvárných předrostlíků a obrostlíků. V ochranných lesích je opodstatněné z důvodu posílení ochranné funkce i jako akceptovatelný požadavek ochrany přírody předrůstavých jedinců citlivým způsobem ponechávat (exponovaná místa, výplně mezer, u cest apod.)

Zda se podaří naplnit všechny záměry v loni vyhlášeném DO Boršov, ukáže čas.

Opodstatněnost jeho zřízení bude potvrzena tehdy, pokud bude plnit demonstrační funkci.

K tomu jsou nezbytné dva základní předpoklady

- hospodaření na úrovni, která bude demonstrační funkce hodno
- o využití DO musí být zájem

Chci proto závěrem všem účastníkům semináře sdělit, že dveře DO Boršov jsou otevřeny nejen pro interní potřeby LČR, ale i pro naše partnerské organizace hospodářské úpravy lesa a odborné lesnické školy.

Z HISTORIE REVÍRU BORŠOV A DEMONSTRAČNÍHO OBJEKTU DO HÚL

Bačovský Miroslav

Antonín Onuca

I. Vývoj hospodářské úpravy lesa :

Nejstarší zprávy o zařízení lesů zasahují do druhé poloviny 18.století, kdy byly pořízeny tzv.těžební předpisy. Roku 1802 byla vydána instrukce pro tzv. lesní zařízení, podle které byly lesy rozděleny na roční seče v nichž se prováděly tzv. trojseče. Od roku 1838 byla těžební úprava stanovena dle kamerální taxy, tj. s využitím průměrného mýtního přírůstu. Po roce 1848 byly instrukcí lesního rady Grabena zrušeny roční seče a výpočet těžby byl určen tzv. užitkovou plochou nejbližší hospodářské periody. První dochované zařízení lesů panství Třebová je z roku 1842 . Celé panství Třebová je rozděleno na část Dlouholoučskou a část Boršovskou. DO se nachází v části Dlouholoučský. Mapa je vyhotovena na podkladě tehdejších katastrálních map v měřítku 1: 14 400, což je pětinasobek katastrálního měřítka 1: 2880 (viz ukázka mapy). Rozdělení lesa bylo provedeno na pravidelné tratě (statě), které byly vloženy uměle bez ohledu na přírodní linie a stav porostů. Pozůstatky této staťové soustavy jsou zřetelné dodnes. Les byl rozdělen do pěti tříd a holiny, které byly v mapě barevně rozlišeny. Prvotním kritériem při vylíšení těchto tříd nebyl věk, ale stádium vývoje porostů :

Za povšimnutí stojí i pečlivá stabilizace majetku v terénu velkým množstvím mezníků (na okrajích mapy jsou očíslovány) z nichž některé je možné dodnes dohledat v terénu (viz snímek mezníku 446 z roku 1767)

Z tohoto období se zachovaly pouze dvě mapy v měřítku 14 400 .

Číselné údaje o stavu lesa se nedochovaly.

Z taxačního elaborátu z roku 1862-1871 jsou doloženy pouze sumární údaje vztahující se k revíru Boršov a to tzv. těžební plán (Nutzungsplan) a plošné zastoupení dle věkových tříd (Wiederholung).

Těžební plán obsahuje těžby po jednotlivých oddílech. Dále je uveden přírůst hmoty a to roční za plošnou jednotku (Joch) a pětiletý celkem za oddíl. V posledním sloupci je uveden celkový dřevní výnos za desetiletí (17 483 m³ na ploše 190 Joch), který je součtem těžeb a pětiletého přírůstu.

Z plošného zastoupení věkových tříd je zajímavý velmi nízký rozsah aktuální holiny a porovnání skutečného a normálního zastoupení věkových tříd. Normální plocha věkové třídy odpovídá 100 letému obmýtí pro celý majetek.

Z období 1892 - 1901 se zachovala pouze hospodářská mapa, která byla vyhotovena v měřítku polovičním, tj. 1: 7 200. Zřejmě tedy, kromě mapy určené pro venkovní použití byla standardně vyhotovena i mapa hospodářská v polovičním měřítku. Mapa je už vyhotovena pro celý revír Boršov. Tmavě je vyznačena hospodářská těžební plocha (Nutzungsflächen), která poměrně rozsáhle pokrývá i náš DO. V mapě je uvedena 100 letá doba obmýtní, která je jednotná pro celý zařizovaný majetek. Z mapy je zřetelná snaha o stabilizaci rozdělení lesa, které je násobkem staťí.

Zařízení z roku 1903 - 1912

Výměra panství Třebová není uvedena,ale zastoupení věkových tříd odpovídá výměra 1147 ha lesních pozemků.

Z tohoto období se zachovala mapa opět v měřítku 1 : 14 400. Rozdělení lesa přechází ze staťové soustavy na hranice v terénu více zřetelné (cesty, průseky). V tomto zařízení dochází k přeměně těžeb-

ní úpravy od staťových soustav k věkovému rozdělení, tedy k porostnímu hospodářství a modelu normálního lesa. Stadiální třídy se přeměňují na věkové třídy tak jak je známe i v současné praxi hospodářské úpravy lesů.

Zastoupení věkových tříd v ha

	1-20	21-40	41-60	61-80	81+	Holina
Jehličnaté	177,82	107,83	220,89	256,75	229,06	3,51
Buk	33,89	10,48	48,66	31,06	26,46	
Suma	211,71	118,31	269,65	287,81	256,12	3,51
Normální p-	227,15	227,15	227,15	227,15	227,15	11,36

Za povšimnutí stojí podnormální zastoupení prvních dvou věkových tříd a naopak nadnormální zastoupení starších věkových tříd. V ploše poslední věkové třídy je obsažena i plocha tzv. zmlazovací třídy (etáž pod porostem) v rozsahu 55, 14 ha (tj. cca 20% z celkové plochy). Tento údaj dokazuje už tehdy uplatnění podrostitního způsobu hospodaření.

Věkové rozdělení není zachyceno v mapě barevně tak jak jsme zvyklí v současné porostní mapě. Při zařízení byla dána přednost barevnému rozlišení dle dřevin a to na buk (světlá barva) a jehličnaté dřeviny (tmavá barva). Za povšimnutí stojí i třikrát menší nalezená holina (3,51 ha) než holina odpovídající normální roční ploše (11,36 ha). Obmýtí je stanoveno opět jednotně jako 100. V mapě jsou již zachyceny etážové porosty (vodorovné čárky).

V mapě se objevují pojmy normální roční těžba (Normaler Jahresschlag), skutečný etát plošný a objemový (wirklicher etat v ha, fm). Bohužel tyto údaje nejsou vyplněny.

V hospodářské knize jsou uvedeny po jednotlivých porostech následující údaje:

- plocha v ha,
- zastoupení dřevin v desítkách procent
- věk, bonita, zakmenění
- dřevní zásoba na ha a celkem v členění na dříví tvrdé a měkké.

V plochách se poprvé přechází z jednotky Joch na ha.

V roce 1914 kdy Evropa byla zmítána první světovou válkou, byla vyhotoven pouze revizní operát.

Z období 1924 - 1933 se zachovala mapa v měřítku 1: 14 400. Rozdělení lesa zůstává stejné jako v zařízení z roku 1903. U věkového rozdělení je velmi zajímavý údaj o poklesu plochy čtvrté věkové třídy oproti zařízení z roku 1903. V roce 1903 měla třetí věková třída rozlohu 269,65 ha , v roce 1924 již čtvrtá věková třída má rozlohu 219,33 ha a je podnormální. Zřejmě tehdy byla, možná i z důvodu války , potřeba těžít slabé dříví. V souvislosti s tím je zajímavé nedotěžení porostů páté věkové třídy, což prohloubilo nadnormální zastoupení této věkové třídy v tomto zařízení. Nalezená roční holina činí 45, 85 což je trojnásobek plochy odpovídající ploše normální roční holiny (11,35 ha).

Roční etát byl stanoven na 13,50 ha, čemuž odpovídalo 6838 m³ objemového etátu.

Zařízení z roku 1935 - 1944

V období 1935 – 1944 činila výměra celého panství Třebová činí 1183 ha lesní půdy a 37 ha nelesních pozemků. Kromě mapy v měřítku 1: 14 400 se dochovala mapa hospodářská v polovičním měřítku.

Dále je udržována kontinuita a zařízení lesů z roku 1903 a to jak v rozdělení lesa (včetně jeho označení), tak i v metodě těžební úpravy, tj. metoda věkových tříd a model normálního lesa. Od roku 1903 je také udržováno jednotné obmýtí pro celé panství. Zajímavý je údaj o nadnormálním zastoupení první

věkové třídy, což vyplývá ze snahy o dotěžení nadnormálního zastoupení mýtních porostů (5 věková třída). Bohužel nejsou zde uvedeny plochy věkových stupňů, které se dají ale odvodit z grafického vyjádření.

Zastoupení věkových tříd v ha

	1-20	21-40	41-60	61-80	81+	Holina
Jehličnaté						
Buk	29	32	16	25	24	
Suma	256	217	135	188	310	21
Normální p-	227	227	227	227	227	11,36

V hospodářské knize jsou dle jednotlivých porostů uváděny následující údaje:

- zastoupení dřevin v desítkách procent
- původ a jakost porostů (síje a přirozená obnova, sadba)
- věk
- bonita
- zakmenění
- průměrná výška

Další údaje, které zůstávají nevyplněny je kruhová plocha a počet kmenů. Zajímavostí je, že výška se uváděná společná pro všechny dřeviny. Neobjevuje se plocha ani zásoba.

V roce 1945 došlo k zestátnění majetku Lichtensteinů dekretem prezidenta republiky č.12. Další zařízení bylo provedeno až k 1.1.1953.

II. Z historie revíru Boršov :

Ve všeobecném popisu I. porostního popisu LHP revíru Boršov z r. 1903 je uvedeno : „ Až do r. 1850 byl tvořen revír Boršov 3 podrevíry / Boršov, Pohledy – později Dl. Loučka a Křenov /. Od r. 1851 tyto tři podrevíry sloučeny v jeden hosp. celek řízený 2 revírníky / Boršov, Křenov /. Boršov měl výměru 802 ha., Křenov 393 ha.“

Prakticky tato org. struktura přetrvává až do konce lichtensteinského panství v r. 1945.

Polesí Boršov pak vzniká k 1.1.1949 jako jedno ze šesti polesí nově ustanoveného LZ Svitavy. Má celkem 1629 ha a tvoří ho 4 LÚ – Hřebeč, Boršov, Dl. Loučka a Křenov. Prvním polesným je Miroslav Mrhálek.

Při vzniku Lesního průmyslu v r. 1953 v Boršově vzniká těžební obvod, jehož vedoucím se stává Ing.C. Emanuel Paňák. V rámci LHC Svitavy je polesí Boršov zařazeno do pěstebního střediska Sklené, které v té době vedl Ing. Ant. Šponer.

Po zrušení Lesního průmyslu v r. 1956 je do Boršova vráceno polesí a jeho vedoucím se stává výše uvedený Ing.C. Em. Paňák.

V roce 1973 dochází ke slučování polesí. K polesí Boršov je přičleněno polesí Sklené a vedoucí nového celku se stává p. Ant. Onuca / dosavadní ved. polesí N. Ves, předtím technikem na polesí Boršov od r. 1958.

V roce 1992 v době vzniku LČR vznikají ze stávajícího polesí 2 revíry Boršov a Křenov. Revírníkem na Boršově se stává p. Ant. Onuca. a od roku 1993 až doposud je revírníkem p. Pavel Slezák, bývalý TM na polesí.

Při závěrečném protokolu nového LHP na podzim r. 1998 je zástupce Ř LČR Ing. L. Šešulka vedoucím LS Svitavy Ing. Bačovským a do důchodu odcházejícím p. Onucou seznámen s možností pří-

stupu k některým historickým písemným i mapovým materiálům týkajícím se bývalých lichtensteinských LHP. Vzniká tak nápad zřídit na revíru DO HÚL, s umístěním do nejzachovalejších partií revíru.

Pověření pracovníci LS / Onuca, Ing.Horák, Jakl / v listopadu 1998 několikrát navštěvují Zemský archiv v Brně, kde díky pečlivosti lichtensteinských lesních úředníků jsou uloženy archiválie týkající se hospodaření bývalého lichtensteinského revíru Boršov od II. poloviny 19. stol.

Z originálu LP a pořízených fotokopií bylo možno zjistit chronologický vývoj HÚL na tomto revíru od samého počátku. Rovněž byly získány fotokopie cenných mapových materiálů / počínaje rokem 1842 a konče rokem 1935 /.

Získání údajů z LHP po II. světové válce /I. z r. 1953 / bylo více méně rutinní záležitostí. Původní rozdělovací síť z prvního porostního LHP z r. 1903 byla převzata v prvním poválečném plánu z r. 1953 a následujících LHP až do dneška, pochopitelně v souladu na stávající požadavky rozdělovací sítě.

Garant DO HÚL za ředitelství LČR Ing. Šešulka v roceod LČR odchází a novým patronem projektu se stává Ing. Zezula. Jeho přičiněním dochází ke zpracování textových, grafových a mapových materiálů a k vyhlášení DO HÚL v květnu 2002.

HOSPODÁŘSKÁ ÚPRAVA LESŮ Z POHLEDU ZHOTOVITELE LHP

Aleš Sekanina

Z historie právních předpisů o lesích vyplývá, že nutnost stanovit pravidla pro nakládání s lesy byla lidem zřejmá odedávna. Když to upřesním: pravděpodobně první doložené záznamy právní úpravy nakládání s lesy sahají až do 14. století. Z této doby jsou dochované lesní řády s lokální působností, a to na území tehdy království českého. Poslední lesní řády byly vydány ještě po roce 1750. První ucelená právní úprava pochází z roku 1852 v podobě lesního zákona, který byl platný s mnoha změnami a souvisejícími předpisy v podstatě až do roku 1960. Následoval lesní zákon č.166/1960 Sb. o lesích a lesním hospodářství, dále zákony č.61/1977 Sb. o lesích a č.96/1977 Sb. o hospodaření v lesích a státní správě LH, a chronologickou řadu zákonů o lesích uzavírá současně platný zákon č.289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) v aktuálním znění.

Co je účelem platného zákona o lesích je nejlépe odcitovat:

„Základním účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.“ Z citovaného je zřejmé, že nástroje k zabezpečení souladu produkčních a celospolečenských (uváděných také jako mimoprodukční) funkcí lesa zákon o lesích, jeho prováděcí předpisy a právní předpisy související poskytují. Současně lesní zákon a prováděcí předpisy poměrně podrobně definují zhotovení LHP. Tyto právní předpisy využiji proto jako jeden ze základních informačních zdrojů pro svůj příspěvek.

Hlava čtvrtá oddíl druhý lesního zákona hovoří o hospodářské úpravě lesů. Jako díla hospodářské úpravy lesů zákon uvádí lesní hospodářské plány (LHP), lesní hospodářské osnovy (LHO) a inventarizace lesů. Zákon ukládá povinnost vlastníka lesa nad 50 ha zabezpečit zpracování LHP, předložit jej ke schválení státní správě lesů, podle schváleného plánu hospodařit a dodržovat jeho závazná ustanovení. LHP a LHO na základě ustanovení zákona vyhotovují právnické a fyzické osoby s licenci udělenou podle právního předpisu. Náklady na zpracování LHP hradí vlastník lesa, náklady na zpracování LHO hradí stát. Vlastník má právo vybrat si zpracovatele LHP. Tímto účelovým výběrem některých ustanovení zákona chci říci: k 1.1.1996 skončilo monopolní vyhotovení LHP státem na jeho náklady prostřednictvím pověřené organizace a bylo přeměněno ve službu poskytovanou za úplatu v podmínkách nabídky a poptávky, zajišťovanou podnikatelskými subjekty – projektanty nebo projekčními kanceláři vyhotovujícími díla HÚL – LHP a LHO.

Proto zde mohu přednést svůj příspěvek „Hospodářská úprava lesů z pohledu zhotovitele LHP“ jako zástupce taxační kanceláře LHProjekt a.s., která vyhotovuje LHP od roku 1996. Za 7 let existence společnost LHProjekt a.s. vyhotovila LHP a LHO pro lesní majetky o celkové ploše 147 500 hektarů. Jsem rád, že v letech 1997 až 1999 jsme mohli mimo jiné vyhotovit LHP také pro LČR, s.p., lesní správu Svitavy.

Základní filosofii naší činnosti zhotovitele LHP jsme postavili na této větě zákona, resp. její první části, cituji: „Lesní hospodářské plány (dále jen „plány“) jsou nástrojem vlastníka lesa ...“ konec citace. Vlastník lesa si na základě smluvního vztahu objednává u zhotovitele s licenci zpracování LHP jako placenou službu. Smlouva a její náležitosti (např. Zadávací protokol aj.) doplňují a specifikují právní předpisy pro vyhotovení LHP a jsou zadáním vlastníka zhotoviteli. Naším cílem je poskytovat kompletní, profesionální servis s maximální užitnou hodnotou. Maximální užitnou hodnotu pro nás představuje LHP, který jako dílo HÚL při respektování právních předpisů a přání vlastníka řeší také soulad produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa. K tomu je pro nás jako zpracovatele nutná spolupráce všech účastníků procesu zpracování LHP (také jen „účastníků“): vlastníka, orgánů státní správy lesů, orgánů ochrany přírody a dalších oprávněných orgánů, organizací, právnických a fyzických osob (např.

památková péče, ministerstvo zdravotnictví, správa minerálních a lázeňských vod, správy CHKO, NP atd.). Jako zpracovatelé totiž k vyhotovení kvalitního LHP potřebujeme dostatečně podrobné zadání, tedy definování požadavků účastníků a vyřešení jejich souladu.

Téma příspěvku je široké, proto bych se rád zaměřil především na problematiku vyhotovení LHP a na dílčí činnosti, kdy při jeho tvorbě dochází nebo může docházet k řešení souladu produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa. Cílem přitom není úplný nebo chronologický výčet činností, ale diskuse o těch vybraných. V tomto příspěvku je budu pracovně nazývat kapitoly a číslovat podle uvedeného pořadí.

Kapitola 1:

Zpracování nového LHP zpravidla začíná podpisem smlouvy zhotovitele s vlastníkem lesa v předposledním roce platnosti současného LHP. Protože LHP je vyhotoven na lesní majetek vlastníka, první dílčí činností je nejprve získání soupisu všech parcel tvořících pozemky určené k plnění funkcí lesa (PUPFL) a jejich grafické zobrazení na příslušných mapách KN nebo PK. Zde bych zdůraznil nezastupitelnost vlastníka. Taxační kancelář není arbitrem v určování majetku. Pokud vlastník uvede souhrn parcel jako svůj majetek, označí jej jako PUPFL a zadá k vyhotovení LHP, může při případném zjištění jiných skutečností odborný zpracovatel v rámci komplexní služby pouze informovat vlastníka (překryvy majetků, naopak „bílá místa“ atd.). O vymezení svého majetku však rozhoduje vlastník, a to i v případě, že identifikaci parcel si smluvně objedná jako vícepráce u zhotovitele. Digitalizací těchto údajů o majetku z příslušných podkladů vzniká pozemková mapa. Nechci zde popisovat souhrn problémů při zjišťování údajů z katastru nemovitostí. Důležitý je fakt, že právě v souvislosti se zpracováním LHP je nakonec nutné tyto problémy vyřešit do té míry, aby mohla pozemková mapa vzniknout. Vlastník tak získá poměrně úplnou a přesnou grafickou a numerickou evidenci svého majetku. Ještě významnější je tento fakt u pořizovatele LHO. Vzhledem k tomu, že souhrn údajů o PUPFL získává také státní správa lesů, pak díla HÚL v tomto směru přinášejí velký informační potenciál pro celou společnost. Myslím, že lze stěží najít jiné odvětví národního hospodářství, ve kterém by existoval takový přehled o pozemcích, viz. zemědělská výroba, stavebnictví, průmysl atd. A je třeba vzít v úvahu periodickou obnovu LHP a LHO, tedy průběžnou péči o tyto údaje.

Kapitola 2:

Další činnost při zpracování LHP kterou chci uvést je základní šetření. Časově je lokalizováno do března až května posledního roku platnosti LHP, tj. druhého kalendářního roku vyhotovení LHP, v němž se provádí také venkovní šetření. Současná právní úprava základní šetření striktně nenařizuje, považují je však za zásadní pro zpracovatele i vlastníka z hlediska úspěšného vyhotovení LHP. Zpracovatel k datu základního protokolu má shromážděnu a zpracovává většinu podkladů k vyhotovení LHP tak, aby mohl zahájit etapu terénního šetření. Z těchto údajů vlastníkovi obvykle zpracuje Předběžnou zprávu k základnímu šetření jako podklad k jednání. Pro malého vlastníka je odborný potenciál zpracovatele LHP významný a zpracovatel může poskytnout kompletní servis inženýrské činnosti: tedy příprava podkladů pro jednání, spolupráce při organizaci, jednání jménem vlastníka dle jeho pokynů a zastupování při jednání. Větší vlastníci však mohou mít nebo mají dostatečně početný a odborný personál, většinu činností souvisejících s jednáním si zajišťují sami a po zpracovateli požadují pouze dílčí definované úkony.

Na základním šetření, které svolává zpravidla vlastník lesa za účasti již zmíněných oprávněných účastníků, může zpracovatel získat potřebné specifikace a zadání k vyhotovení LHP. Zde je nutné říci, proč jsem předtím uvedl důležitost prvku spolupráce účastníků pro zpracovatele LHP. Základní šetření je institut uplatnitelný pro všechny LHP bez ohledu na velikost majetku. Někteří vlastníci však nemusí základní šetření uskutečnit. V uvedeném případě by zpracovatel přišel o možnost řešení střetu zájmů v předstihu a musel by se vyrovnávat s případnými riziky jejich řešení až při závěrečném šetření (např. přepracování částí LHP nebo neschválení plánu).

Vlastník tedy na jednání v rámci základního protokolu přednáší svůj záměr při zpracování LHP a další účastníci jednání se k němu vyjadřují, případně vznášejí požadavky. Lze říci, že právě toto jednání je jedním z klíčových při řešení souladu produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa, kterých se LHP dotýká. Základní protokol mimo jiné řeší: kategorizaci lesů, překryvy produkčních a mimoprodukčních

funkcí v území a jejich prioritě, plány péče ZCHÚ, které jsou mimo jiné důležité při odvození výše těžeb, náležitosti rámcových směrnic hospodaření a stanovení hospodářských souborů, obmýcí a obnovní doby, lhůty pro zajištění kultur, problematiku intrudovaných dřevin a MZD, další limity a ochrany zájmů v území – PHO, minerální a lázeňské vody, vymezení ÚSES a ZCHÚ.

Zde je nutné uvést vyhlášku č.83/1996 Sb. o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů (OPRL) a o vymezení hospodářských souborů (HS). Jak se uvádí již v § 1 vyhlášky, OPRL jsou podkladem pro oblastně diferencované uplatňování státní lesnické politiky a rámcovým doporučením pro zpracování LHP. Pro území s obdobnými základními přírodními podmínkami nazývanými přírodní lesní oblasti (PLO) stanovuje rámcové zásady hospodaření, rámcová vymezení cílových HS a základní hospodářská doporučení dle hospodářských souborů pro odvození závazných ustanovení maximální celkové výše těžby a minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin (MZD). OPRL jsou doporučeným podkladem pro tvorbu LHP; je právem vlastníka definovat rámce svého hospodaření, které budou zapracovány do LHP. Při jednání nad předloženým návrhem pak definují účastníci své požadavky. Požadavek na prodloužení doby obmýcí a obnovní doby ze strany orgánů státní správy a orgánů ochrany přírody případně jiných účastníků může kolidovat se zájmy vlastníka s ohledem na produkční funkce. Aktuálně lze zmínit situaci na trhu se silným dřívím, u listnatých dřevin resp. buku zase požadavek na určitou kvalitu dříví pro výrobu nábytku. Někde se opět střetává požadavek na významnou změnu druhové skladby (razantní požadavky na zastoupení MZD přes 50% na rozsáhlých plochách), případně požadavek pro značně rozsáhlá území na zásadní změnu hospodaření (např. uvedení území do bezzásahového režimu a ponechání samovolnému vývoji). Oba extrémní příklady, které jsou však z praxe, se přitom dotýkají dvou z celkových tří závazných ustanovení plánu. Nad takovými požadavky pak vznikne diskuse nad právy jednotlivých účastníků. Vlastník lesa bezpochyby vykonává hospodářskou činnost, hospodaří na lesním majetku, tedy podniká. Je legitimní, že očekává zisk. Jeho majetek, tedy les, požívá obecné ochrany majetku za zákona, rovněž podnikání na lese je ve stejné rovině s jinými podnikatelskými aktivitami. Přesto je zde jeden aspekt navíc, který má právě les. Je v něm obsažen právě prvek mimoprodukčních, nebo celospolečenských funkcí. Myslím, že i největší zastánci maximálních práv vlastníka by mohli uznat, že jejich práva by neměla omezovat práva jiných. Jestliže je prokázán výrazný vliv na životní prostředí nejen prosté existence lesa, ale také vliv jeho určitých kvalit, je oprávněné, aby společnost tyto kvality požadovala. Uvedu konkrétně: jestliže les má významné funkce vodohospodářské a může působit jako faktor prevence před povodněmi, pak vlastníci nemovitostí v povodí se mohou cítit oprávněni vznášet na vlastníky lesů požadavky. Zákon přiznává vlastníkovi lesa kompenzace za ztráty způsobené případným omezením jeho hospodaření. Nelze spravedlivě požadovat, aby na svoje náklady uspokojoval celospolečenské potřeby.

Rozsáhlou problematikou při řešení produkčních a mimoprodukčních funkcí jsou také plány péče pro ZCHÚ a dokumentace ÚSES. V této souvislosti uvedu zákon č.114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v aktuálním znění, který je zvláštním předpisem ve vztahu k právním předpisům o lesích. Ten jsem uvedl dříve při zmínce o souvisejících právních předpisech při vyhotovení LHP. Hned v §2 tohoto zákona se pod ochranou přírody a krajiny uvádí ochrana a vytváření ÚSES, vytváření sítě ZCHÚ a hovoří se o účasti při tvorbě a schvalování LHP s cílem zajistit ekologicky vhodné lesní hospodaření (mysleno účasti orgánů ochrany přírody). Les jako takový je přitom dle tohoto zákona významným krajinným prvkem (VKP). Podle §4 je nutné závazné stanovisko orgánu ochrany přírody také ke schválení LHP a LHO. V lesích I.zón NP, CHKO, NPR a PR je pro určení výše těžeb rozhodující schválený plán péče. Rovněž dokumentace ÚSES je podkladem pro zpracování LHP. Trvalým problémem již několik let je neschopnost dodat plány péče včas, tedy alespoň do termínu základního šetření. Orgán státní správy má v pravomoci určit termín, do kterého účastníci mohou uplatnit oprávněné požadavky při zpracování LHP. V rámci snah o maximálně vstřícný přístup bývá termín dodání posunut. Vzniká pak lehce napínavá situace, zdali bude plán péče schválen do konce roku (což nikdo z účastníků nemůže s určitostí říci) a zpracovatel čeká, jestli jeho předložení např. v listopadu nevyvolá vážnější komplikace (vícepráce, dodržení termínů plnění aj.).

Výsledkem jednání v rámci základního šetření je zápis z jednání ve formě podepsaného protokolu. Pokud existuje dobrá spolupráce vlastníka a zhotovitele, zúčastnění byli pozváni v dostatečném předstihu s případným předjednáním problematiky, výčet účastníků je úplný, podklady k jednání jsou dobře zpracované a všem k dispozici v žádoucím rozsahu, může být jednání úspěšné a výsledek jednání dobrým podkladem pro zpracování LHP. Důležité je také oznámení o zahájení zpracování LHP a určení

předpokládaného termínu základního šetření. Z vlastní zkušenosti mohou říci, že při zpracování LHP pro LS Svitavy tomu tak bylo. Podle současných informací nemá LS při hospodaření v lese podle schváleného LHP žádné problémy při jeho realizaci z důvodu nedořešených střetů zájmů.

Kapitola 3:

Další činností při zpracování LHP je venkovní šetření a návrh opatření v návrhové části plánu. Nebudu zmiňovat podrobný výčet prací. Uvedl bych zde spíše jinou věc jako námět k diskusi. Občas se objeví úvahy, jestli není venkovní šetření příliš drahé, mluví se o využití údajů předchozího LHP v digitální podobě, které by mohly být zpracovány pomocí výpočetní techniky a modely upraveny na „aktuální stav“. Myslím, že lesní ekosystémy jsou dynamický systém s mnoha proměnnými veličinami ovlivňovaný dále vnějšími faktory, a vypočtený model by mohl být vzdálený realitě více, než jen v tolerované odchylce. Venkovní šetření zajištěné smluvním subjektem – odbornou taxační firmou nebo osobou je poměrně přesným zjištěním stavu a zároveň objektivizujícím prvkem přinášejícím vlastníkově nezkraslenou informaci. Bezpochyby je však opodstatněná diskuse o kombinaci venkovního šetření a modelování s využitím výpočetní techniky, kdy modely budou příslušně konfrontovány se skutečností a kontrolovány.

V průběhu venkovního šetření jsou pořizovány digitální numerické a grafické údaje. Jen pro úplnost zmiňuji, že pokud chce vlastník čerpat ne nevýznamnou dotaci na vyhotovení LHP v digitální podobě, musí data zpracovat a předat poskytovateli dotace ve struktuře dle Informačního standardu v Lesním hospodářství (IS LH) schváleném MZe ČR. Tradice využití digitálních numerických údajů je poměrně dlouhá, ovšem tvorba a zpracování grafických údajů prodělalo v minulých šesti letech velmi dynamický rozvoj. Umožnil to vývoj výkonnosti výpočetní techniky a v návaznosti na to vývoj programových prostředků tvořených pro potřeby vlastníka – uživatele LHP. Významným faktorem této dynamiky bylo také konkurenční prostředí zpracovatelů LHP i tvůrců SW. LHP tak přináší novou užitnou hodnotu a zároveň přispívá k řešení souladu produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa. Pokud si práci s digitálními grafickými daty představíme velmi zjednodušeně jako vrstvení jednotlivých tematických map území jako průsvitek na sebe, můžeme při zpracování grafické části LHP např. využívat digitální data o ZCHÚ, ÚSES, ortofotomapy, SMO, hospodářské mapy původního LHP, mapy s vodohospodářskými údaji, pozemkové mapy, soutisky s okolními majetky pro souvislé zobrazení atd. Tyto údaje pak můžeme interpretovat při tisících tematických map: pro státní správu jsou např. velmi užitečné mapy LHO jako obrysová mapa se soutiskem pozemkové mapy s doplnění např. č. LV, soutisk ortofotomapy s hospodářskou, soutisk porostních map v souvislém zobrazení s různou intenzitou barev podle vlastníka – cizí a vlastní majetek, tisky map se zakreslením ÚSES a ZCHÚ.

Návrh opatření v návrhové části plánu může řešit také mimoprodukční funkce lesa: navrhovat užití hospodářských způsobů a technologií, které zachovávají příznivé hydrologické účinky lesů;

u obnovních postupů volit ty, jež zajistí stálou ochranu půdního povrchu; obnovovat porosty dřevinnou skladbou, která zajistí vysokou stabilitu a trvalost lesních ekosystémů, při výchově podporovat odolnost porostů vůči biotickým a abiotickým vlivům; řešit specificky péči o břehové porosty, které jsou součástí lesních porostů; neodvodňovat zamokřená stanoviště a zalesňovat je stanovištně vhodnou dřevinnou skladbou.

Řešení dalších opatření není obsahem LHP, ale projektových dokumentací (PD) dle stavebního zákona: sanace erozních rých a zabránění soustředěného odtoku; péče o koryta bystřin a malých vodních toků; budování protipovodňových opatření v podobě rozlivných území a retenčních nádrží v lesích; zajišťování propustnosti mostků a propustí a udržování objektů na tocích; při zpřístupnění porostů správně volené vedení cest a návrh cestní sítě z hlediska orografických a geologických podmínek; řešení opatření ke zvýšení rekreační funkce lesů (zřizování objektů pro turistiku – odpočívadla, informační tabule, altány, úprava studánek, využívání upravených lesních cest pro cykloturistiku o víkendech, organizace agroturistiky).

Uvedená možná řešení LHP nebo PD jsou více než žádoucí. Limitující je ovšem objem potřebných finančních prostředků. Podle odhadů se nedostává potřebných finančních prostředků na uhrazení zvýšených nákladů při zabezpečení mimoprodukčních funkcí potřeba ve výši 280 mil. ročně. Jen na akce hrazení bystřin bylo v roce 2002 z prostředků LČR, s.p. vynaloženo 159 mil. Kč.

Pouze informativně zmíním energetické využívání dříví – podle odhadu je k dispozici ročně cca 4,5 mil. m³ zbytků dřevní hmoty = 1,2 mil. tun, to však představuje pouze asi 0,6% primární roční potřeby energie ČR; a dále zalesnění nelesních půd – zemědělská půda v současnosti zaujímá 54,2% rozlohy ČR a v roce 2002 bylo zalesněno na základě projektů cca 1200 ha.

Kapitola 4:

Jestliže jsem uvedl základní šetření, je logické uvést také závěrečné šetření. Je součástí procesu schvalování plánu. Koná se již v prvním roce platnosti nového plánu, opět přibližně v březnu až květnu a pro zpracovatele je to třetí kalendářní rok vyhotovení LHP. Závěrečné šetření již zákon předepisuje s tím, že je svolává schvalující orgán státní správy a je povinen pozvat jmenovitě vlastníka lesa, zpracovatele plánu a dotčené orgány a osoby, tedy přinejmenším účastníky základního šetření. Kromě prověření, jestli LHP splňuje zákonné parametry a je věcně správný, zjišťuje schvalující orgán mimo jiné jak se zpracovatel vypořádal s oprávněnými požadavky dotčených orgánů a osob, především těch uvedených v základním protokolu. Závěrečné šetření potvrzuje opodstatněnost základního šetření, v podstatě uzavírá zpracování LHP a projevuje se při něm, jak úspěšně byly řešeny střety zájmů při řešení produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa obsažených v LHP. Opět jeden poznatek z reality: není výjimkou, když některý z účastníků na závěrečném šetření vznesl drobný požadavek zapracovat do textu hospodářské knihy ještě toto malé biocentrum ÚSES, které se tu vyskytlo, a to přes všechnu péči o zajištění všech podkladů a hojnou návštěvu pracoviště, kde těmito podklady disponují.

Kapitola 5:

Opět se posunu v etapách zpracování, tentokrát až na samý konec, tedy k finalizaci díla LHP. Po schválení plánu schvalujícím orgánem, v období zpravidla do tří měsíců po závěrečném protokolu, zpracovatel plán finalizuje a předává celé dílo vlastníkovi. Finálním tvarem LHP jsou vlastníkem definované tištěné výstupy minimálně v rámci zákona, mnohdy však s mnoha doplňky, grafy, tabulkami, zkrácenými formami textových částí „zkrácenkami“, tisky tématických map s tiskem UV stálými barvami a laminovanými za tepla tavnou fólií atd.

Kompletní digitální data dle IS LH v aktuálním znění a např. u LČR, s.p. dále v rozšířené datové struktuře definované vlastníkem pro jeho informační systém.

Pokud vlastník předá digitální data státní správě lesů podle postupu v souladu s dotačním titulem, získá příspěvek na zpracování LHP v digitální podobě dle IS LH. LHP tak opět poskytne další užitnou hodnotu. Data LHP jsou uložena v datovém skladu v IDC, jejich využití se řídí schváleným režimem pro nakládání s těmito daty a jsou ve schváleném rozsahu využívány.

Současný systém tvorby LHP v digitální a tištěné podobě je velmi propracovaný a věcně funkční. Jsou pochopitelně skutečnosti kontroverzní nebo nedořešené. K těm nedořešeným patří využití digitálních dat vlastníkem. Podnik LČR, s.p. s rozsáhlým personálním a materiálním zázemím, který spravuje lesy státu na cca 61 % rozlohy lesů buduje vlastní informační systém a přikládá datům LHP patřičnou důležitost. Tvoří tím určitý vzor v odvětví LH. Otázka budování informačních systémů u majetků jen málo přesahujících hranici 50 ha je diskutabilní. Výzva je to pravděpodobně pro vlastníky nad 1000 ha.

Kapitola 6:

V této části bych přesáhl rámec vyhotovení LHP a uvedl výběr souhrnných údajů o lesích a LH v ČR:

a) vybrané údaje konfrontované s určitými názorovými stereotypy ve společnosti

Plocha lesa v ČR činila v roce 2002 celkem 2 643 058 ha, v roce 2000 celkem 2 637 290 ha, tj. nárůst za dva roky o 5768 ha. Neplatí tedy mýtus, že lesů ubývá!

Celkový průměrný přírůstek 16,8 mil. m³ dříví ročně představuje produkční potenciál lesní půdy v ČR a dává zároveň rámec výše těžeb z hlediska trvalé vyrovnanosti. Dodávky surového dříví činily v roce 2002 celkem 14,5 mil. m³, z toho jehličnaté dříví 13 mil. m³, listnaté dříví 1,5 mil. m³. Z toho je zřejmé, že 2,3 mil. m³ dříví zůstává nedotěženo. Neplatí tedy mýtus o přetěžování lesů a tím jejich ohrožení!

Vývoz dříví v roce 2002 činil celkem 2,764 mil. m³, dovoz činil 1,250 mil. m³. Neplatí mýtus, že většina dříví se vyváží!

Dovoz dříví - SRN 660 tis. m³, Slovensko 356 tis. m³, Polsko 188 tis. m³, ostatní 46 tis. m³; vývoz dříví - Rakousko 2148 tis. m³, SRN 508 tis. m³, ostatní 108 tis. m³. Neplatí mýtus, že všechno dříví se vozí do Německa! Zajímavý je údaj vývozu do Rakouska. Možná vypovídá o tom, že do třetích zemí neprodáváme dříví přímo a činí to za nás Rakousko. To je ovšem jenom dohad, založený na úvaze, že Rakousko s vyšší lesnatostí a menším počtem obyvatel by mohlo být patrně dostatečně nasyceno z vlastních zdrojů a dovezené dříví tedy nemají určeno pro vlastní potřebu.

b) vybrané údaje o stavu lesů

Druhovú skladbu lesů v ČR – jehličnaté 76,1%, listnaté 22,8% celkem bez holiny 98,9%

Druhovú skladbu lesu v Rakousku– jehličnaté 77,0%, listnaté 23,0%

Srovnání vyznívá zajímavě, Rakousko má téměř stejnou druhovou skladbu. Je však nutné říci, že patrně při rozdílných přírodních podmínkách.

Zastoupení kategorií lesu v ČR v roce 2002 – 76% lesy hospodářské, 3,5% lesy ochranné a 20,5% lesy zvláštního určení z celkové plochy lesů. U čtvrtiny plochy lesů v ČR jsou tedy prioritní při hospodaření mimoprodukční funkce lesa.

Zvláště chráněná území NP, CHKO, NPR, PR, NPP, PP činí 700 tis. ha = 26,5% plochy lesů ČR, Chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV) s funkcemi lesů vodoochrannými, půdoochrannými, vodohospodářskými, retenčními činí cca 600 tis. ha = 23% plochy lesů ČR.

Hospodářským tvarem je na 99% plochy les vysoký pasečný, 1 % dohromady připadá na les výběrný, nízký (pařeziny) a střední. Průměrné obmýtí v roce 1960 činilo 101,2 let, v roce 2002 činilo 115,5 let s průměrnou obnovní dobou 30 let.

Zakmenění v roce 2002 činilo průměrně u kategorie 1. a 3. cca 90%, u kategorie 2. cca 81%, průměrná zásoba porostů ve stejném roce činila 242,5 m³/ha

c) vybrané ekonomické údaje o hospodaření v resortu LH v roce 2002

Zisk před zdaněním vlastníků lesu v Kč na ha: stát 247, obce 169, soukromí 433, prům. 277.

Zisk podnikatelských subjektů v LH v Kč na ha: 360.

Počet zaměstnanců v LH: 25702

Průměrná mzda v roce 2002: v LH 12772 Kč, v ČR 14787 Kč

Příspěvky na LHP v roce 2002 78,8 mil. Kč; při příspěvku 350 Kč/ha to činí cca 225 000 ha vyhotovených LHP. Z toho cca 200 000 ha LHP bylo vyhotoveno 14 taxačními kanceláři (12 z nich jsou členové Sdružení Taxačních Kanceláří).

Závěr:

Myslím, že naši lesníci pracují v zemi s přírodními podmínkami požehnanými pro pěstování lesů. Území ČR spadající do pásma středoevropského opadavého listnatého lesa mírného klimatu s vlivem oceanity má příznivé půdní, klimatické a orografické poměry bez extrémů. Lesy mají tedy všechny předpoklady k hospodaření trvale udržitelným způsobem. Jsou významným obnovitelným přírodním zdrojem. Mohou poskytovat širokou škálu produkčních a mimoprodukčních funkcí. Lze si jen přát, aby tomu tak bylo skutečně trvale.

Kontakt:

Ing. Aleš Sekanina
LHPprojekt a.s.

PAMÁTNÉ STROMY SVITAVSKA A SMRK „PAŇÁK“

Pavel Kyzlík

V každém okrese naší republiky je vyhlášeno v průměru přes 60 památných stromů. Okres Svitavy jih má jen 22 (podle ústředního seznamu AOPK) respektive 17 (podle Chráněná území ČR VII. Jihlavsko) plus 5 v CHKO Žďárské vrchy (Chráněná území ČR VII. Jihlavsko).

Zato má stromy krásné, mohutné a pozoruhodné. Ve vydané knize z letošního roku „Navštivte památné stromy“ jsem zařadil tři:

1. Vopařilovou jedlí v k.ú. Široký Důl – Lubná s taxačními parametry (obvod/výška/věk 460cm/45m/350let. Tento lesní strom roste v n.m. výšce 560 m. Je největší jedlí v ČR, když v roce 1997 převzala prvenství po Svícnové jedli v Žofínském pralese (515/40/450),
2. Lukasovu lípu v k.ú. Telecí s 1170/118/700, která patří mezi největší lípy i stromy v ČR spolu se Sudslavickou lípou u Vimperka (1170cm) a Vejdovou lípou v Pastvinách (obv. 1164 cm). Lípa byla popisována již před 112 lety v časopise Háj včetně pověsti, že tajný český bratr v duté lípě bydlíval a prozpěvoval žalmy. Roste v nadmořské výšce 600 m.
3. Mlynářovu lípu v k.ú. Pustá Kamenice má 630/34/400, je to krásný solitér s pěkným rovným kmenem, který se větví v 6 m, šířka koruny je 24 m, roste v n.m.v. 640 m.
4. V zadání bylo vybrat v okrese 3 stromy, proto jsem litoval, že nemohla být zařazena.
5. Borovice u Biskupic (při silnici na Nectavu), která je svými 390/13/150 největší v naší republice.
6. Tis ve Sklenném 324/14/400 je podle obvodu osmým největším tisem u nás.
7. Buk v Koclířově 500/26/250 vyniká neobyčejně krásnou bohatě členěnou pravidelnou korunou a umístěním u starého selského stavení. Velká fotografie tohoto buku je ve výše uvedené knize Chráněná území ČR Jihlavsko

Ale i další památné stromy mají pozoruhodné rozměry:

- Lípa v Trpíně 760/27/450,
- Lípa v Horákově Lhotě 720/27/400,
- Lípa ve Vendolí 700/25/400 a druhá 680/17/450,
- Buk na Rozhraní 550/30/300,
- Pajkrův dub v Telecí 550/22/250.

Svitavsko má neobyčejně vysoký standard vyhlášených památných stromů (asi nejvyšší v ČR). Přesto není o krásných stromech Svitavska často slyšet. V patnáctidílném televizním seriálu „Paměť stromů“ je z uvedených 124 míst v 14. díle lípa v Telecí a ve 12. díle nevyhlášená alej lip z Jaroměřic na poutní místo Kalvárie.

Dvoudílná kniha Památné stromy (Hrušková – Turek) obsahuje přes 200 položek; ze Svitavska dvě – stejné jako v TV seriálu, kde je dr. Hrušková autorkou scénáře.

Něco však Svitavsku chybí – **smrk**.

Smrk v druhové skladbě našich lesů nejrozšířenější dřevina, má v seznamu památných stromů jen 75 zástupců. Snad je to tím, že habitus stromů zejména v lese rostoucích je monotónní a nevysazoval se ve volné krajině ani v obcích či u církevních staveb.

Největší památné smrky jsou:

1. Těptínský smrk, k.ú. Těptín (v povodí dolní Sázavy) 515cm/58m/200let roste v n.m.v. 350 m v lesním porostu ve skupině jedenatřiceti mohutných památných smrků na břehu Kamenického potoka,
2. Slavický smrk , k.ú. Licibořice u Chrudimi, 485/33/200 roste v oboře v n.m.v. 370 m. Původně troják s obvodem 520 cm se po vylomení jednoho kmene „zhubl“,
3. Jedlinský smrk na LS Přimda má 456/50/166 a hmotu hroubí pře 22m³ . Je v nadmořské výšce 620 m.(Fotografie je v č. 7/8 měsíčníku Lesu zdar),
4. Smrk u Zámečku (okr. Domažlice) 446/45/200 v nadmořské výšce 650 m,
5. Král smrků, k.ú. Mariánské Lázně 433/44/200 v nadmořské výšce 660 m,
6. Broumovský smrk (okr. Tachov) 430/40/200 v nadmořské výšce 600 m,
7. Král Šumavy v pralese Boubín padl 4.12.1970 měl 503/45,3/440.

Všech šest největších smrků jsou lesními stromy.

Existují i mohutné nevyhlášené smrky v parcích s kmeny zřejmě zahradnický zapěstovanými (Žamberk, Hradec nad Moravicí) nebo přirozeného růstu (parky Kamenice u Jičina, Prčice, Buchlovice a další).

Abychom napravili opomenutí naší nejužitkovější dřeviny vyhlásíme dnes za památný největší smrk okresu Svitavy, který roste v revíru Křenov LS Svitavy u vrstevnicové lesní silnici na východních svazích Hřebečského hřbetu v n.m.v. 485 m .Strom má obvod kmene 381 cm a stáří 175 let. Zdravotní stav dobrý.

Smrk bude pojmenován po dlouholetém vedoucím zdejšího polesí ing. Emanuelovi Paňákovi (nar. 26.3.1915), studoval lesní inženýrství v Brně až do uzavření vysokých škol Němci za protektorátu. Byl svědomitý lesník a dobrý pěstitel. Smrk znal a ušetřil.

Pokud chceme porovnat smrk „Paňák“ – největší smrk okresu Svitavy se sousedními okresy pak okr. Prostějov, Chrudim, Žďár n. Sáz. nevyhlásili žádný; okr. Šumperk má v Nových Losinách u bývalé hájenky Josefová 313/28/180, okr. Ústí n. OrL. má Lukešův smrk 282/42/200 vyhlášený vloni při odborné akci ČLS a jen okr. Blansko má větší – Březiny u Křtin 418/32/250.

V ČR bude smrk „Paňák“ ze sedmdesáti pěti vyhlášených na 17. místě podle obvodu kmenů.

V blízkém okolí tohoto nově vyhlášeného smrku „Paňák“ jsou další velké a zajímavé stromy. Při pokračování po lesní silnici směrem severním dojdeme k pomníčku z roku 1898 knížete Johanna Lichtenštejna (kdysi majitele panství), kde k čtyřiceti letům svého vládnutí a ke svým 58. narozeninám nechal vysadit 58 dubů; zaujme několik velkých dubů červených a douglaska s obvodem 300 cm. Vpravo dále od silnice u kotlíku je nádherný výstavek borovice obvod 270 cm, která má pozoruhodně hladký kmen až do výše 17m. Dále přímo u silnice roste lípa malolistá s obvodem 333 cm, výškou 36 m, stářím 175 let a za sídlem Demonstrační objekt Boršov lípa dvoják s obvodem 460 cm.

Každý lesník delší dobu působící na jednou místě by po sobě mohl zanechat živou stopu v podobě nalezeného ušetřeného a ošetřeného svého stromu. V rámci dílčího programu „Významné stromy LČR“, který právě probíhá v rámci podnikového „Programu 2000“ by mohl každý lesník kdekoli působící upozornit (respektive zdokumentovat) na naše krásné stromy.

Pravděpodobně jen některé z nově nalezených mohou být navrženy k vyhlášení za památné podle zákona 114/92. Z nich pak výjimečné lze pojmenovat po lesnících, kteří se o ně zasloužili. Nejpozoruhodnější strom by měl být pojmenován po významném lesníkovi, který před 150 lety jako jeden z prvních v Evropě se věnoval sepsání památných stromů na našem území. Touto osobností byl Jan Evangelista Chadt – Ševětínský (1860 – 1925) schwarzenberský vrchní lesní správce a docent na vysoké škole lesního inženýrství v Praze.

Z pěti tisíc památných stromů (skupin a alejí) má asi desetina stromů své jméno – nejčastěji to jsou pojmenování Žižkův dub či Husova lípa – těch jsou desítky. Po Chadtovi, který vlastním nákladem vydal knihu „Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“ v roce 1908 a 1913 a tím se zasloužil o pozornost veřejnosti ke stromům jako přírodním památkám, zatím žádný pojmenován není.